

B 102953

IRODALOMTÖRTÉNETI DOLGOZATOK

(142)

MÁTÉ GYÖRGYI
JEAN BODIN ÉS A MAGYAR KÉSŐRENEZÁNSZ

SZEGED
1981

JATE
EGYETEMI GYŰJTEMÉNY

HELYBEN
OLVASHATÓ

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
(SECTIO PHILOLOGICA)

- Nyelv és irodalom I. 1955.
Nyelv és irodalom II. 1956.
Irodalom I. 1958.
Irodalom II. 1959.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus I. (1960—1961). 1961.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus II. 1962.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus III. 1963.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IV. 1964.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus V. 1965.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VI. 1966.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VII. 1967.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VIII. 1968.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IX. 1969.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus X—XI. 1971.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XII. 1972.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIII. 1973.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIII. Supplementum I.
1973. Csukás István: Jókai és a nemzetiségek.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIII. Supplementum II.
1973. Даниел Якош: Вопросы содержания и формы в теории литературы Г. В.
Плеханова
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIV. 1976.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XV. 1977.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XVI. 1978.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XVII. 1981.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XVIII. 1981.

B 102953

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000547195

Univ. A. József Nom.
Litt. Hung.

JEAN BODIN ÉS A MAGYAR KÉSŐRENEZÁNSZ

A magyar későrenezánsz néhány évtizedének szellemi életére, így államelméletére is Justus Lipsius teóriája volt a legnagyobb hatással. Nyomainak kutatásával gazdag szakirodalom foglalkozik. A legmélyrehatóbban Wittman Tibor 1957-ben megjelent tanulmánya¹ világítja meg Lipsius magyarországi fogadtatásának problémáit. A Machiavelli műveire különböző módon reflektáló magyar szerzők adatait Kaposi Márton rendszerezte,² Machiavelli és Zrínyi kapcsolatait Klaniczay Tibor 1966-ban írott, alapvető tanulmánya elemzi.³ Benda Kálmán a kálvini ideológiának a Bocskai-szabadságharc eszmei háttérében való jelenlétét bizonyította be 1971-es cikkében.⁴ Jean Bodin recepciója sokkal szerényebb helyet foglal el e három, többé-kevésbé könnyűszerrel kitapintható áramlat szerepe mellett. A 16. század második fele legjelentősebb államelméletírójának magyarországi hatását több tényező gyengítette.

Egyrészt az abszolutisztikus tendencia a Habsburgok és a török között hányódó magyarság számára korántsem volt kedvező elmélet. Az erősödő Habsburg központosság nemcsak a nemesség rendi érdekeit veszélyeztette, hanem a nemzeti önállóságot is. Nemzeti abszolutizmus létrehozásához pedig az erdélyi abszolutisztikus törekvések nem bizonyultak elegendőnek. Ha az abszolutista-Bodin sztereotip képe helyett a liberális-Bodin hatásának lehetőségeit vizsgáljuk meg, szintén találunk akadályozó tényezőt. Bodin nem a nemesség, hanem a (Magyarországon erőtlenséggel és Erdélyben is ideológiailag kevésbé számottevő) polgárság érdekeit képviselte, amikor megkötötte az uralkodó kezét az adózás és a magántulajdon tekintetében. Szuverenitás-elmélete egy olyan hatalom legitimitását támaszthatta volna alá, amilyen akkor Magyarországon és Erdélyben nem létezett.

Másrészt az újonnan születő politikai irodalomnak hazai forrásai is voltak: az erőteljes Mátyás-kultusz és főleg a *Tripartitum* (ámtár éppen a *Dialogus de administratione Transylvaniae*, az első komoly államelméleti munkának számító Kovácsóczy-mű ez utóbbtól eltérő úton jár). Verbóczy törvénykönyvét és az igazságos király emlékezetét színezte, át meg átszőtte, sőt domináns módon határozta meg Justus Lipsius államelmélete. Bodin és a magyar államelméleti tudományosság között nem mutatható ki közvetlen indukciós viszony. Nem bizonyítható, hogy a nagy francia jogász munkássága önállóan jelentős magyar egyéniségek egész életművére befo-

¹ Wittman Tibor: *A magyarországi államelméleti tudományosság XVII. század eleji alapvetésének németalföldi forrásaihoz (J. Lipsius)*. Filológiai Közlemények 1957. 53—66.

² Kaposi Márton: *Machiavelli Magyarországon* (kézirat) — U. ó: *Le prime tracce dell'influenza di Machiavelli nella letteratura ungherese*, Italia ed Ungheria. Bp. 1967. 173—183.

³ Klaniczay Tibor: *Zrínyi és Machiavelli. A múlt nagy korszakai*. Bp. 1973.

⁴ Benda Kálmán: *A kálvini tanok hatása a magyar rendi ellenállás ideológiájára*. Helikon 1971. 322—329.

lyást gyakorolt volna. Könnyelmű analógiákra nem hagyatkozva, egyelőre csak Bodin ismeretének szórványos, mégis jelentős adataira szorítkozhatunk.

Sebestyén Józsa a szöveget félreértve közölte az időben legkorábbi vitathatatlan Bodin-utalást: „Megemlékezik Gyulafy Lestár a keresztény időszámítás eredetéről, amelyet a Kr. u. a VI. században alkalmazott először Bodinus »Methodus...« című munkájának VIII. 6, 335. f.-l-on.”⁵ A fejedelmi titkár, a legbizalmasabb diplomáciai ügyekben állandóan utazgató, nagy politikai műveltségű Gyulafi Lestár valójában így említi — forrásként — a Bodin metodológiai koncepcióját magába foglaló művet: „Ceptum est (értsd: inceptum) numerari a nativitate, anno Christi 600. Boëtinus in methodo historica Caput VIII. fol. 335.”⁶ A történetíró által aprólékos gondossággal „jegyzetelt” idézet alapján joggal feltételezhetjük, hogy Gyulafi szorgalmas olvasója volt Bodin *Methodus*ának.

Gyulafi jegyzete — és történetírói öröksége — Szamosközy István birtokába került. Bodin ismeretét azonban nem kaphatta készen elődjétől. Kézikönyvünk a homályba burkolózó kancellista történeti-eknyomozó módszerének fejlettségét és Bodinnal szembeni vonásait emeli ki.⁷ Szamosközy magyarázó és politikai ítéleteket tartalmazó művének forrásai azonban nem eléggé tisztázottak. El kell választanunk a „politica storica” páduai íróinak, elsősorban Francesco Patrizzinek, és a jogtudomány új francia módszerének, a jogi elveket történetileg magyarázó elméletnek hatását.

Bodin 1566-ban megjelent *Methodus ad facilem historiarum cognitionem* c. műve a reneszánsz jogtörténet fontos állomását jelzője. 1560 körül indult meg a jogi humanizmus krízise Franciaországban, amely a „történeti iskola” és az ún. szintetizáló irányzat szakításához vezetett. Cujas és körének munkássága egyre inkább római források analízisére és kritikájára szorított. A szintetizáló iskola, melynek tanítását legkitűnőbb módon a *Methodus* foglalja össze, új, egyetemes jog megalapítására tett kísérletet, és a politikai és vallási intézmények szerepét ezen a doktrínán belül próbálta magyarázni.⁸

A Báthori István fejedelem környezetében élő erdélyi magyar politikusok és történetírók a Patrizzi által képviselt értékelő historiográfiát művelték.⁹ El kell fogadnunk a Páduát járt Szamosközy esetében a modern olasz történetírás elveiben való jártasságot, a *Pentades* és a *Hebdomades* ránk maradt részei alapján azonban úgy tűnik, a történetíró helyenként olyan fejlett történeti-kulturális oknyomozó módszerrel él, amely alig lenne elképzelhető a *Methodus* írójának ismerete nélkül. Egy város bemutatásánál a természetes földrajzi adottságok, építmények és védművek értékelését ugyan nem utalhatjuk bizonyíthatóan a Bodin által kidolgozott geográfiai determináció körébe, viszont már stratégiai kérdés nála Gyulafehérvár vízszegénységének, illetve csatornázásának problémája. A tájat benépesítő lakosok szokásainak, erényeinek bemutatása, és az Erdélyben természetszerűleg hangsúlyt nyerő nemzeti hovatartozáson kívül a nép karakterének besorolása túllépést jelent a történelmi művek szokványos koncepciójához képest. Ezeknek a körülményeknek a leírása, majd a városok életének, vezetőinek jellemzése után kerít csak sort Szamosközy a konkrét történelmi események tárgyalására. Mindez nem jelenti azt, hogy a földrajzi körülmények,

⁵ Sebestyén Józsa: *Gyulafi Lestár történeti maradványainak művelődéstörténeti vonatkozásai*. Bp. 1905. (Művelődéstört. Értek. 14.) 43.

⁶ A szöveget a Wenzel-Codex 285. lapján találták meg, a *Monumenta Hungariae Historica* XXXIII. kötetének 9. lapján, az excerpták között foglal helyet (Bp. 1894. Szilágyi Sándor kiad.)

⁷ *A magyar irodalom története*. Bp. 1964. I. 431.

⁸ Vö. Pierre Mesnard értékelésével: *Oeuvres philosophiques de Bodin* V. 3. 1951. (előszó).

⁹ Antal Adrienne: *Báthori István*. H. é. n. (Kézirat a Szegedi JATE Központi Könyvtárában Diss. B11.)

a nép típusának meghatározása és a történések az ok-okozat egyszerűségével függnek össze.

Szamosközy a Rudolf ellen berzenkedő erdélyi rendekről szólva egy szerződés-elmélet konkluzióját illeszti be művébe: „A hűség csak akkor kötelező, ha mindkét fél egyformán megtartja, és ígéreteit kölcsönösen állja, mivel az adott szó a kölcsönös kötelezettségből folyólag mindkét félre kiterjed.”¹⁰ Bodin szuverenitás-elméletében a királyi hatalom korlátozója — az isteni és természeti törvényeken meg a tulajdonjogon kívül — az adott szó. Bodin megkülönbözteti a szerződést és a törvényt. Az utóbbi a király kizárólagos hatalmában van, a szerződés viszont erkölcsileg az uralkodót is kötelezi, akinek a körülményektől függően tartania kell magát a közösen megállapított feltételekhez. Bodin záradéka: ha az alattvalók érdeke megkívánja, a szerződésnek érvényben kell maradnia.¹¹ Szamosközy a török ellen Miksa segítségét kérő erdélyi főurak szájába adva a szót, Bodin szerződéselméletének szellemében bocsánatos bűnként emlegeti az alattvalóknak az uralkodóktól való elfordulását: „Ők szeretnének Rudolfnak, mint kegyes és hatalmas fejedelmüknek uralma alatt élni... De mivel az élet megőrzésének kényszere az emberektől kitelhető dolgok közül a végső orvosszert igényli, az erdélyiek akarata ellenére is kénytelenek lennének meghajolni a szükség előtt, amelyet csak oktan ember vitathat el, és amelyre méltán adható bocsánat.”¹²

Szamosközy művében nem éppen hízelgően nyilatkozik Fáthori Zsigmondról. Minden oktan tettének tárgyalásakor szemére veti, hogy hehurgya politikus, és romlásba dönti az országot. Bodin szerint: ha az uralkodó szeszélyesen váltogatja politikáját és semmit sem vesz saját törvényeit, megvetetté válik, és alattvalói erkölcsileg követelhetik tőle, hogy térjen vissza a megcsondultság és a család útjára.¹³ Ezzel a konklúzióval cseng össze Szamosközy véleménye: „oktanul és a jövőre előre nem tekintve vette észre, hogy ez az eljárás (ti. a fejedelemségről való lemondás) mennyi veszélyt rejteget magában, ... hogy maga fosztja meg magát jogaitól, ... hogy ezzel a cserével mennyi tengernyi bajba taszítja az országot.”¹⁴

Szamosközy osztályhelyzetéből következően a liberális-Bodin sztereotípiáját emelte ki az életműből. Feltevésem szerint a *Methodust* ismerhette (Gyulafi révén, akinek fentebb idézett szövegéhez széljegyzetet is fűzött), vagy a *Republicát* (amennyiben az imént említett Bodin-tézisek első kézből jutottak el hozzá), avagy mindkettőt.

Az idős korára politikai tapasztalatokban ugyancsak bővelkedő Illésházy István szintén ismerte a francia államelméletírót. Egyelőre nem tisztázott, hogy irodalmi megnyilatkozásaiban, feljegyzéseiben is találjuk-e ennek nyomát. Tudjuk, hogy volt a birtokában egy keménybőr-kötésű, Foillet-kiadású 1592-es német *Republica*.¹⁵

Schödel Márton *Disquisitio historico-politica de Regno Hungariae*¹⁶ című művének második részében Bodin népkarakterológiai elveit használja fel. Turóczi-Trostler József felsorolja, hogy a gazdasági alaphoz, a „materia”-hoz mi mindent vesz Schödel a földrajzi helyzettől és a klímától kezdve a szokásokig és vérmérsékletig.¹⁷ Schödel nem használta fel az egész bodini elméletrendszert, a *Respublica mundana* átfogó gondolatát. Célja elsősorban az volt, hogy Nyugat-Európával közölje, a lehető leg-

¹⁰ Szamosközy István: *Erdély története*. Bp. 1963. (MH VII.) V. Pentades II. kv. 74.

¹¹ Henri Baudrillart: *Bodin et son temps*. Paris. 1853. 270—273.

¹² Szamosközy: *i. m.* u. o.

¹³ Baudrillart: *i. m.* 272.

¹⁴ Szamosközy: *i. m.* V. Pentades I. kv. 38.

¹⁵ Ez a könyv az OSZK-ban XII/3 jelzet alatt található meg.

¹⁶ Strassburg. 1629.

¹⁷ Turóczi-Trostler József: *A magyar irodalom európaizálódása*. Magyar irodalom — világirodalom II. Bp. 1961. 41—42.

nagyobb számban, a legkedvezőbb és a legnagyobb tekintélyek elmélete által alátámasztott hungarológiai ismereteket.

A manierizmus ezoterikus-platonikus balszárnyához tartozó gondolkodók — akik közé Klaniczay Bodint is sorolja¹⁸ — mindegyike szembekerült az egyházzal univerzalista-toleráns vallásfelfogása miatt. Bodint a *Demonomanie* miatt mágiával vádolták, protestánsok és jezsuiták egyenlő dühvel támadták. Nem csak *Heptaplomerese* vonta rá a zsidózó bélyeget, hanem a Talmudnak és a kabbalának egész életművében megnyilatkozó ismerete, az Ótestamentum feltétlen tisztelete az Evangéliumokkal szemben. Báthori István barátja és diplomatája, a jezsuita Possevino is a *Heptaplomerest* még nem ismerve írta meg könyvecskéjét, melyben leszögezi, hogy Bodin műveiben hemzsegek a tévedések, az eretnokség és istentelenségek, és mindenféle vallás ellenségeként bélyegzi meg.¹⁹ Bodin arisztokratikus vallásfelfogása a nép számára a szigorú kálvinista fegyelmet találja üdvösnek, maga viszont a Kálvin által nikodémítának gúnyolt Budé és a College de France humanista körének kései utódja. A részrehajlás és ítélet nélkül (!) vallás-összehasonlítás ténye a *Heptaplomeres*ben a racionalista univerzalizmus felé mutat. De Bodin nem vált ateistává, művei tanúsága szerint sem, közéleti tevékenysége során pedig kétszer mutatkozott hajlandónak a táborváltásra.²⁰ A szitoközönből kiszabadított Bodin igen alkalmas volt arra, hogy laikus példaként szolgáljon egy koncepciós teológus és tanítómester számára.

A szombatos Árkosi-kódexben fennmaradt *Az Szent Iras Panazolkodasa* című rövid írás, vallási jellegű, erősen apologetikus irányulását vitairat. Szerzője eléggé exponált helyen említi Bodint, több, szintén nem teológus — tehát az olvasó számára jelentősebb szaktekintély — társaságában; „Mi nem most tamatt az Atheismus czak, nagioib Corifeusi uoltak (ez) elöt tü nallatoknal, es rauazbak, uagi alnokbakis uoltak, azaz, meg nallatcknalis többet tuttak hazudny, es cigankodni. De az igaz értelmű bölczek affele nyay diznonak röhögeset meg tuttak ualasztani az filemile zotol. Oluasatok az Atheusok ellen ualo Corifeusok irasitis, Lactantiust Philippus Morneust, Joannes Bodinust, Philot az ő philosophiajaban.”²¹

Ez a művelődésre való felhívás kifejezi a korai szombatos tendenciának az ismeretkör, tudás kitágítására irányuló szándékát. Dán Róbert szerint *Az Szent Iras panazolkodasanak* szerzője Eössi András. Pirnát Antal felhívja a figyelmünket arra, hogy a korai szombatoság idején a magasabb művelődés nem volt általános, és Kornis Farkas mellett Eössi Andrásnak volt csak igénye az első időkben a szélesebb tájékozódásra.²² Varjas Béla a szombatos *Tanító énekek* némely utalása alapján kézenfekvőnek tartja, hogy Eössi prózai művekben is hitet tett az általa „kifundált” vallás mellett.²³ Ezekkel az állításokkal egybehangzóan az irat szerzője hatalmas

¹⁸ Klaniczay Tibor: *A reneszánsz válsága és a manierizmus. A múlt nagy korszakai*. Bp. 1973. 268.

¹⁹ P. Possevino: *De quator Scriptoribus, Philippo la Nua, Jo. Bodiono, Philippo Mornaeo et Nic. Machiavello Romae*. 1592. Lugduni 1593.

²⁰ 1562-ben aláírta a királyi és az igazságszolgáltatásban működő funkcionáriusoktól megkívánt katolikus esküt, holott előbb kálvinistákkal szimpatizált. A nyolcvanas évek végén pedig — kényszerítő körülményeknek engedelmességgel ugyan — látható kedvetlenség nélkül pártolt át a királyhű Ligához.

²¹ *Árkosi János kódexe*, Kolozsvári Unitárius Kollégium 1290. sz. Mf.: MTAK B 249.

²² Pirnát Antal: *Gerendi János és Eössi András*. Itk 1970. 680—684.

²³ Az RMKT XVII/5 *Szombatos énekek* kötetében közölt 80. sz. tanító énekekben utal erre a vers szerzője:

Vayha tudnad te azt, tudatlan ember,
Mint küleömbeozzön egj zent iras mastol,
Apostolok irasa prophetaktol.

történeti és kultúrhistoriai ismeretanyag birtoklásáról tesz tanúságot. A műből egy teljes és rendkívül koncepciózus világnézet homályos körvonalai tűnnek elő. Írójának antiarisztotelaiánus álláspontja nyilvánvaló: kéjes örömmel semmisíti meg az ellenfeleket — legalább a papíron. Kissé zavaros, de egészen egyéni történetfilozófiába ágyazva magyarázza meg az emberek elszaporodásával egyenes arányban növekvő felejtést, bünt és istentelenséget. Némely szofista érvelését (mely alatt nem csak az autentikus szofista téziseket kell értenünk) érdekes gondolattal cáfolja meg: ahogy az új világ is létezett a felfedezése előtt, ugyanúgy a Szentírás valóságos voltán sem változtat semmit, hogy volt olyan idő, amikor akadtak olyanok, akik nem ismerték. A szerző nagy műveltségére — és magas társadalmi állására — következtethetünk abból is, hogy művében óriási történeti-filológiai apparátust hív segítségül.

A Bodin mellett említett írók közül Deuplessis-Mornay műve pontosan megállapítható.²⁴ Bodin esetében több alkotásának hatását is feltételezhetjük. Pár évvel megjelenése után a *Démonomanie*, sőt a *Republica* is az inkvizíció indexére került, de ez nem gátolta teljesen terjedésüket. Ezen túl, André Stegman nem tartja lehetetlennek azt sem, hogy a kéziratban maradt *Heptaplomeres*nek is volt valamelyes későbbi hatása, talán szélesebb körben is.²⁵

A barokk és az ellenreformáció ideje felé kanyarodva Zrínyiig (akinek könyvtárában helyet kapott a *Methodus*) és Pázmányig (aki forrásaként felhasználja a és említi Bodint)²⁶ terjedhet szemhatárunk. Bodin művei nagyobb számban csak a 18. században kerültek Magyarországra, habár jóval régebbi kiadásúak általában.²⁷ Az eddigi, néhány fontos egyházi és állami gyűjteményben folytatott vizsgálódások a későreneszánsz időszakára vonatkozólag kevés eredményt hoztak. Visszatérve kiinduló pontunkra: Bodin munkásságának magyarországi hatása nem átütő, de a születő magyar államelmélet és a vallási radikalizmus tájékozódási körének fontos tényezője.

Györgyi Máté

JEAN BODIN UND DIE UNGARISCHE SPÄTRENAISSANCE

Der Aufsatz weist auf wesentliche, noch kaum erforschte Züge des ungarischen Gedankengutes zur Zeit der Spätrenaissance hin: will die bestimmt nicht zu tiefe Bodin-Rezeption in ungarischen Werken dokumentieren. Die Rezeption der Staatslehre von Bodin kann sehr wichtig sein, und erklärt die Forschung dieser Art: nach den Gründen, die die Rezeption gehindert haben, werden hier die Hinweise auf Bodin aufgezählt und gewertet. So von dem ersten direkten ungarischen Bodin-Dokument, Gyulafi Lestár, bis zur Konklusion: Die Bodin-Rezeption ist nicht zu reich in Ungarn, aber für den Beginn der ungarischen Rechtslehre von grosser Bedeutung.

Mint es meddigh nezzem eleő hatarok.

Hozzu uolna azt itt elő zamlalnj,

Irtunk rolla, a kj tanolnj akar...

Varjas Béla értékelését ld. a 484. oldalon.

²⁴ Minden bizonnyal a *De l'institution, usage et doctrine de l'Eucharestie en l'Eglise ancienne, comment, quand et par quels degrez la messe s'est introduite a sa place* (La Rochelle. 1598.) c. műröl van szó.

²⁵ Stegman professzor szóbeli közlése.

²⁶ Bitskey István szives közlése.

²⁷ Eddigi tapasztalataim szerint ritka a Csapó Györgyéhez hasonló lelkesült marginális jegyzet („Ezt jól observalta az auctor”), amely szintén kései adat, de mindenképpen 1736 előttre tehető. (A könyv a Székesfehérvári Megyei Könyvtár Dévay-gyűjteményében található, Dy 28 jelzet alatt. Machiavelli és Antonio Possevino munkáinak 1608-as frankfurti kiadásával egyetemben.)

IRODALOMTÖRTÉNETI DOLGOZATOK

KIADJA

A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETE

1. *Halász Előd*: Vörösmarty és Toldy. 1956.
2. *Pósa Péter*: Babits Mihály: „Kárvavár”. 1956.
3. *Halász Előd*: Bevezetés a Faust II. részéhez. 1956.
4. *Juhász Gyula* elfelejtett Anna-versei. 1956.
5. *Vág Sándor*: A „La Hongrie Républicaine” és Juhász Gyula. 1956.
6. *Berczik Árpád*: Raimund pályakezdése hazánkban. 1958.
7. *Keserű Bálint*: Adalékok Rimay és Báthoriak kapcsolatához. 1958.
8. *Kovács Sándor*: Szepsi Csombor Márton prózastílusához. 1958.
9. *Kordé Imre*: Néhány adat Csokonai „Kultúra”-jának keletkezéséhez. 1958.
10. *Kálmán László*: Molnár György, a realista színjátszás előfutára. 1958.
11. *Nacsády József*: A szegedi parasztnovella keletkezése. 1958.
12. *Kiss Lajos*: Simon István költészete. 1958.
13. *Ilia Mihály*: A Holnap születése. 1959.
14. *Péter László*: Juhász Gyula és a „fekete báró”. 1959.
15. *Nacsády József*: Két kirándulás. 1959.
16. *Kovács Sándor Iván*: Az európai humanista hagyomány szerepe Szepsi Csombor Márton írói fejlődésében. Csombor és Bonifacio. 1960.
17. *Kiss Lajos*: A művészi tükrözés kérdéséhez. 1961.
18. *Kiss Lajos*: Mégegyszer a művészi tükrözésről. 1961.
19. *Nacsády József*: Jókai műveinek lengyel alakjai. 1961.
20. *Kiss Lajos*: Modernizmus, formakultúra, korszerűség. 1961.
21. *Kovács Sándor Iván*: Rimay János és Érsek András. 1961.
22. *Bíró Ferenc*: Egy XIX. század eleji kódex Csokonainak tulajdonított versei. 1961.
23. *Kordé Imre*: A XVII. századi Szeged és folklorisztikus elemek az Etelkában. 1961.
24. *Nagy Géza*: Adalék Vörösmarty 48-as szerepléséhez. 1961.
25. *Péter László*: Juhász Gyula „újságírói sikere”. 1961.
26. *Ilia Mihály*: A Nyugat és a Holnap. 1961.
27. *Krajkó András*: Juhász Gyula és az első világháború. 1961.
28. *Bíró Ferenc*: A Mindenes Gyűjtemény (1789—1792) szerkesztőjének nyelv- és irodalomszemléletéhez. 1962.
29. *Nacsády József*: Jókai „Delejorszag”-áról. 1962.
30. *Juhász Antal*: Thury Zoltán a Szegedi Naplónál. 1962.
31. *Ilia Mihály*: Juhász Gyula költészetének motívumairól 1908—1911 között. 1962.
32. *Krajkó András*: „Piros pecséttel nyílik a titok”. 1962.
33. *Szabolcsi Gábor*: József Attila expresszionizmusának kérdéséhez. 1962.
34. *Keserű Bálint*: Epiktétosz magyarul — a XVIII. század elején. 1963.
35. *Vörös László*: Az „új hit” motívum tartalma Juhász Gyulánál. 1963.
36. *Kovács Sándor Iván*: A „Forum” szerepe felszabadulás utáni irodalmunk történetében. 1964.
37. *Krajkó András*: A „keresztény kurzus” művelődéspolitikájáról. 1964.
38. *Csetri Lajos*: A stílus fogalmi és a korstílusok problémája. 1965.
39. *Ilia Mihály*: Hatvany Lajos folyóirata: az Esztendő. 1965.
40. *Scheiber Sándor—Zoldos Jenő*: Ady Endre levelei Révész Bélához. 1965.
41. *Tamás Attila*: Vajda János Alfréd regénye c. műve a magyar romantika néhány problémája. 1965.
42. *Keserű Bálint*: A magyar protestáns-polgári későhumanizmus néhány problémája. 1966.
43. *Kovács Sándor Iván*: Dante neve százötven év magyar irodalmában. 1966.
44. *Ilia Mihály*: Egy vers értelmezésének lehetőségei (Ady Endre: Az öt Kaján). 1966.
45. *Vörös László*: Illyés Gyula lírájának realizmusa. 1967.
46. *Csukás István*: Ján Smrek Petőfi-fordításairól. 1967.
47. *Nacsády József*: Jókai és népiesség az 1850-es években. 1967.
48. *Kovács S. I.—Kulcsár P.*: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. I. 1967.
49. *Keserű Bálint*: Újfalvi Imre és a magyar későreneszánsz. 1968.
50. *Horváth Károly*: A magyar felvilágosult klasszicista dráma a műfaj kelet-európai fejlődésében. 1968.
51. *Ilia Mihály*: Juhász Gyula Tömörkény-kultusza és Tömörkény-életrajzának kiadatörténete. 1968.
52. *Tamás Attila*: József Attila költészetével rokon sajátosságok Radnóti Miklós lírájában. 1968.
53. *Kovács S. I.—Kulcsár P.*: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. II. 1968.
54. *Keserű Bálint*: Újfalvi Imre és az európai „későhumanista ellenzék”. 1969.
55. *Csetri Lajos*: Adalékok Döbrentei Erdélyi Múzeumának irodalomszemléletéhez. 1969.
56. *Csukás István*: Ady és Ivan Krasko. 1969.
57. *Krajkó András*: Az ellenforradalmi rendszer irodalompolitikájának kialakulása. 1969.
58. *Tamás Attila*: A „kép” problematikája a költői műalkotásban. 1969.
59. *Kovács S. I.—Kulcsár P.*: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. III. 1969.
60. *Jankovics József*: Zilahy János legáció levele Bethlen Miklóshoz (?) 1692-ből. 1969.
61. *Dankanits Ádám*: Adatok Toroczkai Mátéről. 1969.
62. *Bán Imre*: Ismeretlen adatok Otrokocsi Főris Ferenc életéhez. 1969.
63. *Kulcsár Péter*: Az óbudai egyetem Heltai Gáspár Krónikájában. 1971.
64. *Olasz Sándor*: Heltai Gáspár 56. meséje és a Tinódi-Cronica címlapja. 1971.
65. *Szabó T. Attila*: Ifj. Heltai Gáspár élete és helyesírása ismeretéhez. 1971.
66. *Ótvös Péter*: Thoraconymus Mátyás. 1971.
67. *Nussbächer Gernot*: Adatok Gyulafi Lestár utazásaihoz. 1971.
68. *Balázs Mihály*: Ecsedi Báthori István levelei Bocskaihoz. 1971.
69. *Somogyi Dániel*: Rimay János levele Kóvárból Perneszy Erzsébethhez. 1971.
70. *Keserű Bálint*: Az Újfalvi-per jegyzőkönyve. 1971.
71. *Jakó Zsigmond*: Miskolci Csulyak István peregrinációs albuma. 1971.
72. *Tonk Sándor*: Rozgonyi Sutor (Varga) János. 1971.
73. *Kovács Sándor Iván*: Utelirő utazók — utazási irodalom a XVI—XVII. században. 1971.
74. *Bácskai Antal*: A Zrínyiek erdélyi kapcsolataihoz. (Levelek 1654—1679-ből). 1971.
75. *Wittman Tibor*: Az Újvilág képe Comenius didaktikai műveiben. 1971.

76. *Holl Béla*: Tasi Gáspár. (Adalékok XVII. századi fordításirodalmunk történetéhez.) 1971.
77. *Czegle Imre*: Amesiusi korai magyar tanítványai. (Ismeretlen francéki disputációk 1624—1625-ből.) 1971.
78. *Németh S. Katalin*: Borsáti Ferenc Metamorphosis-a. (A protestáns barokk kérdéséhez.) 1971.
79. *Szaunder József*: Tizenhetedik századi magyar utazó Spanyolországban. 1971.
80. *Esze Tamás*: Kolozsvári könyvek Baranyában. 1971.
81. *Tarnócz Márton*: Egy kuruckori vers szövegtörténetéhez. (Descriptio fortunae inconstantiae.) 1971.
82. *Gál István*: Erdélyi levelek a British Museum-ban. 1971.
83. *Jankovics József*: A levélíró Bethlen Miklós arcképehez. (Két kiadatlan levél közlésével.) 1971.
84. *Csukás István*: Adalékok a két világháború közötti magyar—szlovák irodalmi kapcsolatokhoz. (Harcok Petőfi szellemi hagyatéka körül.) 1972.
85. *Nacsády József*: Az irodalmi népiesség és az 1848-49-es forradalom. 1972.
86. *Horváth Károly*: A felvilágosodás korának irodalmi irányzatai a közép-kelet-európai irodalmakban. 1972.
87. *Krajkó András*: A Nyugat kritikájának változásai 1919 után. 1972.
88. *Illa Mihály*: Egy Nyugat-kortárs Erdélyben. (Tómpa László költészetéről.) 1972.
89. *Pósa Péter*: Keats esztétikájáról és költészetéről. (Halálának százötvenedik évfordulójára.) 1972.
90. *Nagy Barna*: Tervezet Ecsedi Báthori István műveinek kiadására. 1972.
91. *Kovács S. I.—Kulesár P.*: Szepsi Csombor Márton ismeretlen értekezése. 1972.
92. *Jankovics József*: A Pápai Páriz család angol kapcsolatainak történetéhez I. (Ifjú Pápai Páriz Ferenc londoni levelei.) 1972.
93. *Vörös László*: Az esztétikai valóságfogalom néhány vitás kérdése. 1973.
94. *Csetri Lajos*: Egy Csokonai-vers keletkezéstörténetéhez. (A reményhez.) 1973.
95. *Horváth Iván*: Balassi poétikája. (Kérdések.) 1973.
96. *Olasz Sándor*: A kálvini művészetölfogásról és magyarországi kisugárzásáról. 1973.
97. *Balázs Mihály*: Andrzejj Frycz-Modrzewski. (Halálának negyvenedik évfordulójára.) 1973.
98. *Németh S. Katalin*: A Pécsi disputa szövegeiről. 1973.
99. *Benda Kálmán*: Filiczki János levele 1605-ből. 1973.
100. *Somi Eva*: Az újszoicizmus (Lipsius) hatásának nyomai Borsos Tamás naplójában. 1973.
101. *Merényi Varga László*: Thordai János Epiktetosz-fordításának stíluskérdéséhez. 1973.
102. *Zentai Mária*: Rimay-hatás Thordai János szoltáraiban. 1973.
103. *Varga Imre*: Egy büdös énekünk történetéhez. 1973.
104. *Jankovics József*: Ismeretlen panaszének a kuruckorból. 1973.
105. *Agárdi Péter*: Adalék a Zrinyi- és Gyöngyösi-hagyomány párhuzamos történetéhez. (Kónyi János: Magyar hadi román, 1779.) 1973.
106. *Ladányi Sándor*: Aranka György levelei Ráday Gedeonhoz. (1789—1791.) 1973.
107. *Csukás István*: Vajansky műveinek magyar világa. 1976.
108. *Vörös László*: A túlközés kategóriája Marx filozófiájában. 1976.
109. *Sipka Sándor*: Beöthy Zoltán irodalomtörténeti tankönyve a középiskolai oktatásban. 1976.
110. *Baranyai Zsolt*: Naturalista szemlélet és szecessziós kompozíció. (Egy Bródy-novella elemzése.) 1976.
111. *Szigeti Lajos*: A „felnőttesség” vállalása József Attila költészetében. (József Attila Kosztolányi-bírálatának lírai fedezete.) 1976.
112. *Scheiber S.—Zsoldos Z. F.*: Mikszáth Kálmán levelezéseiből. 1976.
113. *Csukás István*: Ady nemzetiség-szemlélete. 1977.
114. *Nacsády József*: Ady és az Arany-hagyomány. 1977.
115. *Krajkó András*: Harcok Ady irodalmi örökségéért. 1977.
116. *Illa Mihály*: Egy Ady-motívum tanulmányai. 1977.
117. *Szigeti Lajos*: Egy Ady-vers értelmezéséhez. (Kocsi-út az éjszakában.) 1977.
118. *Papp István*: Az Edgar Poe-i életérzés Ady költészetében. 1977.
119. *Vörös László*: Ady és Csinszka. (Gondolatok Robotos Imre könyvéről.) 1977.
120. *Baranyai Zsolt*: Adalékok Ady és Csáth Géza kapcsolatához. 1977.
121. *Nacsády József*: A „hallgatóság” Arany és az „Öszikék”. 1978.
122. *Csukás István*: Vajda János és a nemzetiség kérdése. 1978.
123. *Papp István*: Az Edgar Poe-i életérzés Ady költészetében II. (Motívumvizsgálat) 1978.
124. *Krajkó András*: A magyar fa sorsa 1927-ben. (Viták Maklai Sándor Ady-könyvéről.) 1978.
125. *Illa Mihály*: Juhász Gyula kiadatlan főljegyzései Adyról. 1978.
126. *Baranyai Zsolt*: Krúdy Gyula: Boldogult úrfikoromban. 1978.
127. *Vörös László*: A Babits-líra egyik kulcsmotívumáról. 1978.
128. *Szigeti Lajos*: A „Szabad-ötletek jegyzéke” és a kései versek. (József Attila költészetének néhány motívumához.) 1978.
129. *Csukás István*: A nemzetiségi kérdés Kemény, Jósika, Madách és Eötvös műveiben. 1981.
130. *Nacsády József*: Móra Ferenc és a szegedi novellista hagyományok. 1981.
131. *Kiss Lajos*: Németh László, a gondolkodó. 1981.
132. *Szigeti Lajos*: Az „édes mostoha”. József Attila anyaverseihez. 1981.
133. *Horváth Béla*: Népszokások József Attila költészetében. 1981.
134. *Lengyel András*: Juhász Gyula kiadatlan levelezéséből. 1981.
135. *Balázs Mihály*: Veronai Gábor és Szanoki Gergely verses vitája.
136. *Németh S. Katalin*: Egy elveszettnek hitt Sylvester-nyomatvány.
137. *Stoll Béla*: Magyar vers az 1540-es évekből.
138. *Téglásy Imre*: A latin purizmus. Keresztény vagy pogány humanizmus?
139. *Ötvös Péter*: Három psalmus a „Paradoxa” fényében
140. *Horváth Iván*: Padovában esztétikát tanulni.
141. *Holl Béla*: Adatok David Chytraeus magyarországi vonatkozásairól.
142. *Máté Györgyi*: Jean Bodin és a magyar későreneszánsz.
143. *Szényi György Endre*: Comenius asztrológiai világképe.
144. *Jankovics József*: Apáczai hatása Bethlen Miklós pedagógiai törekvéseire.
145. *Szörényi László*: „Tükröske. Egy ficzkópoéta számára.” (Ungvárnémeti Tóth László kritikai fogadtatása.)
146. *Csetri Lajos*: Berzenyi A közelítő tél című versének előtörténetéhez.
147. *Kocsiszkó Éva*: Berzenyi Dániel mimesziszemlélete (Résztanulmány a Poétai Harmonistia magyarázatához.)
148. *Zentai Mária*: Vörösmarty Mihály: A Rom. (Elemzés).
149. *Lukácsy Sándor*: A Dalhon folytatása.
150. *Szajbély Mihály*: A vén cigány „hátere” az 1850-es években.